

De Joodse Raad

Het nemen van verantwoordelijkheid staat in Nederland hoog aangeschreven. Het 'wij nemen verantwoordelijkheid' komt regelmatig langs in de politiek als de vraag klinkt waarom een partij deelneemt aan bepaalde coalitie. Maar hoe ver ga je in het nemen van verantwoordelijkheid? En hoe doe je dat als de overheid een ethisch vacuüm creëert?

Die vragen dringen zich op bij het kijken van 'De Joodse Raad'. Een indringende serie die de Evangelische Omroep afgelopen voorjaar uitzond en die nog altijd te zien is op NPO.nl. Op 13 juni won de serie de Zilveren Nipkowschijf, een prestigieuze Nederlandse televisieprijs. En dat is niet voor niets. Met overtuigend acteerwerk en in een herkenbaar decor biedt de serie een aangrijpende en

vaak onthutsende inkijk in de donkerste jaren van de afgelopen eeuw. Te zien is op welke doortrapte manier de Joodse bovenlaag door de Duitsers medeplichtig wordt gemaakt aan de deportatie van de Joden uit Nederland. Het schokkende is dat goede mensen gedrongen werden tot foute keuzes en dat voor de kijker heel invoelbaar wordt hoe dat kon gebeuren.

Het 'nemen van verantwoordelijk-

heid' blijkt daarin een heel belangrijke drijfveer en in combinatie met een glijdende schaal blijken de hoofdrolspelers weerloos voor de Duitse tactiek. Dat laat de kijker achter met de vraag: 'en ik, hoe zou ik het gedaan hebben in die omstandigheden?'

Bij de serie verscheen ook de documentaire 'Werktuig van de nazi's' waarin onder andere de nog levende secretaresse van de raad, Mirjam Bolle-Levie, geïnterviewd wordt. Voor wie niet wil vergeten wat zich afgespeeld heeft en wil nadenken over het eigen morele kompas wanneer je onder grote druk komt te staan, is zowel serie als documentaire een absolute aanrader. «

Wim de Bruin

Serie Israël en de kerk

Sinds 1992 kennen de Geref. Gemeenten een Deputaatschap voor Israël. Dit doet onder meer aan leetuurverspreiding: Bijbels en boeken onder joden, onder de eigen leden de *Israëlbode* en vorig jaar een handvol brochures, waarvan ik er enkele noem.

Een deeltje behandelt het veelkoppige monster van het antisemitisme. R. Bisschop schrijft dat er talloze signalen zijn dat zich een meer geweldadige vorm ontwikkelt. Daarvan hebben we het afgelopen jaar inderdaad heel wat voorbeelden gezien, terwijl er veel onder de radar blijft. Boeiend is *In de schaduw van de oorlog*, de neerslag van synoderapporten. Ds. L. de Wit geeft exegetische beschouwingen over de vraag of het bijbels is schuld te belijden

voor het voorgeslacht. Dit gaat soms opzichtig snel: één alinea voor de belijdenissen in Daniël 9 en Ezra 9. De generale synode van de Geref. Gemeenten concludeerde in 2022 tot 'geen schuldbelijdenis', maar wel 'een ootmoedige houding'. Er is in ieder geval gedeeld ongemak. Veel grondiger is het historisch onderzoek van E.G. Bosma en L. Vogelaar naar de houding van het kerkverband tijdens de bezettingsjaren. Hiervoor zijn de archieven van de classes en synodes, van 57 gemeenten en van het NIOD geraadpleegd. De oogst in de beknopt geformuleerde bronnen is mager. Soms was er protest, over het geheel is het beeld dat van een weifelende houding en een gebrek aan steun voor de vervolgte joden. Maar wat er

precies wel en niet gebeurde en hoe het draagvlak hiervoor was, is slechts fragmentarisch te achterhalen.

Hier is onderzocht wat ik gemist heb toen in 2020 een interkerkelijke werkgroep een schuldbelijdenis en gebed formuleerde, met als gevolg dat deze teksten een detailniveau hadden om je hier en daar bij af te vragen: doen we hiermee onze voorouders recht?

H. Ligtenberg publiceerde een beknopt, helder en informatief overzicht van 75 jaar Israël, evenals de andere brochures verkrijgbaar via de webshop van het deputaatschap. «

Niels van Driel